

Mirosława Stempniewicz

"Przegląd muzyczny" 1925-1931 : do historii polskich czasopism muzycznych

Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
Biblioteka 2/38, 112-123

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MIROŚLAWA STEMPNIEWICZ

„PRZEGLĄD MUZYCZNY” 1925–1931

(Do historii polskich czasopism muzycznych)

Dwutygodnik „Przeгляд Muzyczny” wychodził w Poznaniu w latach 1923 – 1931¹. W ciągu swego siednioletniego istnienia pismo przechodziło przeobrażenia, zarówno pod względem wydawniczym jak i programowym.

„Przeгляд” był organem Zjednoczenia Polskich Związków Śpiewaczych i stanowił kontynuację „Śpiewaka”, „oficjalnego pisma Związku Kół Śpiewaczych w Poznaniu”. Powstanie czasopisma łączy się z rozwojem ruchu śpiewaczego w Polsce w okresie jego przeobrażeń organizacyjnych.

Pierwsze koła śpiewacze w Wielkopolsce powstały około roku 1880 i to w Bydgoszczy, Śremie i Poznaniu. Wykaz statystyczny kolejnego powstawania kół daje obraz organizowania się śpiewactwa w Wielkopolsce pod koniec XIX i na początku XX wieku². Wraz z rozwojem ruchu śpiewaczego w Poznaniu i w Wielkopolsce wyłoniła się konieczność zorganizowania polskich wydawnictw muzycznych.

Jednym z pierwszych inicjatorów ruchu wydawniczego w tej dziedzinie był A. Cybulski, który wydawał śpiewniki zbiorowe i utwory chórowe³. Już w roku 1885 wychodził w Poznaniu dodatek do „Lutni Polskiej”⁴, zawierający materiały dotyczące polskiego śpiewu ludowego, który uznać można za pierwsze czasopismo śpiewacze na terenie Wielkopolski. Po latach przerwy, następną próbę podjął D. Królikowski, który w r. 1906/7 redagował w Poznaniu miesięcznik „Śpiewnik”⁵.

Chodziło jednak o powołanie do życia wydawnictwa, które systematycznie zajęłoby się wydawaniem m.in. partytur wokalnych i instrumentalnych w większym, nakładzie dla coraz liczniejszych rzesz śpiewaków. Masowym wydawaniem nut zajął się Kazimierz Tomasz Barwicki, ówczesny sekretarz generalny Wielkopolskiego Związku Kół Śpiewackich, i założył w Poznaniu własne wydawnictwo nutowe.

Z roku na rok organizacja śpiewacza w Wielkopolsce zyskiwała coraz więcej członków. Z relacji o VIII Zjeździe ogólnym z r. 1904 w Jarocinie wynika, że Związek tworzyło 50 kół, podczas gdy Zjazd jubileuszowy w Śremie w r. 1905 zgromadził już przedstawicieli 55 kół tworzących Związek. Życie organizacyjne śpiewactwa toczyło się coraz żywszym tempem.

Wraz z szybkim rozwojem organizacji śpiewaczej w Wielkopolsce, wzmagaly się trudności w nawiązywaniu kontaktów z dużą ilością kół. Stąd też wyłoniła się potrzeba porozumiewania się za pośrednictwem regulaminie wychodzącego pisma, które by informowało śpiewaków nie tylko o sprawach organizacyjnych, lecz rów-

nocześnie wdrażało w zagadnienia z dziedziny historii muzyki. Zarząd Kół Śpiewackich w Poznańskim zrealizował podjętą myśl i w r. 1907 zaczęło wychodzić czasopismo „Śpiewak”, oficjalny organ Związku⁶. Z wybuchem wojny w r. 1914 „Śpiewak” przestał się ukazywać. W r. 1916 K. T. Barwicki zdołał wydać jeden numer, po czym nastąpiła przerwa w wydawaniu czasopisma. Po odzyskaniu niepodległości w r. 1918 wznowiono „Śpiewaka”, lecz ukazywał się on nieregularnie, walczył z trudnościami finansowymi, nie mógł podjąć wymagań, stawianym mu jako organowi Związków Śpiewaczych Poznańskiego i Pomorza. W zarządzie Związku dyskutowano nad uregulowaniem sprawy pisma muzycznego, prowadzonego fachowo, które by pozyskało do współpracy muzykologów oraz informowało o życiu muzycznym krajowym i zagranicznym.

H. Opieński w artykułach zamieszczonych w ostatnich numerach „Śpiewaka” z r. 1924⁷, krytycznie ustosunkował się do poziomu dotychczasowego organu Związku oraz dał zapowiedź przeobrażenia jego charakteru, mającego się zrealizować w formie nowego czasopisma, „Przeglądu Muzycznego”.

W ostatnim numerze „Śpiewaka” z r. 1924 znajdujemy notatkę od Redakcji: „Śpiewak jest ostatnim numerem po 16-tu latach swego istnienia. Nie znaczy to, że Związek nie będzie miał swego organu — bo „Śpiewak” ustępuje piśmiu, które będąc organem Związku naszego, będzie również organem wszystkich Związków Śpiewaczych oraz obrazem przedstawiającym całokształt muzyki polskiej i zagranicznej”⁸.

Uchwała dotycząca likwidacji dotychczasowego organu związkowego, zawierająca pierwsze szczegóły powstania „Przeglądu Muzycznego”, zawarte w punkcie 7 sprawozdania z posiedzenia prezesów okręgowych wraz z Wydziałem (Związku Wielkopolskiego Kół Śpiewaczych) z 21 grudnia 1924 r. brzmi: „Zebrani przyjmują z zadowoleniem do wiadomości zmianę „Śpiewaka” na dwutygodnik „Przegląd Muzyczny”, przyczem uchwała się, że każde Koło zobowiązane jest do abonowania 2 egzemplarzy po cenie 1 zł za egzemplarz. Dalsze egzemplarze będą znacznie tańsze”⁹.

Dla wyjaśnienia całokształtu spraw zaznaczyć należy, że do r. 1924 nie było w Polsce organizacji jednoczącej Związki Śpiewacze poszczególnych dzielnic. Myśl utworzenia Zjednoczenia Śpiewaczego w Polsce została częściowo urzeczywistniona przez założenie w dniu 7 grudnia 1924 r. Zjednoczenia Polskich Związków Śpiewaczych z siedzibą w Warszawie¹⁰. Wybrana komisja organizacyjna przeprowadziła rejestrację Zjednoczenia, a X Zjazd Delegatów Związków Towarzystw Śpiewaczych i Muzycznych zwołany do Warszawy w dniu 23 października 1925 r. zatwierdził Statut oraz wybrał Radę Naczelną, w skład której wszedł również prezes Wielkopolskiego Związku Śpiewaczego, Henryk Opieński, jako pierwszy w-prezes¹¹. W dniu tym uznano dwutygodnik Związku Wielkopolskiego, „Przegląd Mu-

zyczny", za oficjalny organ Zjednoczenia i postanowiono zaznaczyć to w podtytułach czasopisma. Zgodnie z powyższą uchwałą pełny tytuł Przeglądu, od nr. 21 z dnia 10 listopada 1925 r. był następujący „Przegląd Muzyczny. Dwutygodnik. Organ Zjednoczenia Polskich Związków Śpiewaczy", podczas gdy oficjalny tytuł nr. 1 z dnia 5 stycznia tegoż roku i następnych (do nr. 20) brzmiał: „Przegląd Muzyczny. Dwutygodnik". Dalej podjęto uchwałę, w myśl której poszczególne kofa zobowiązane były prenumerować przynajmniej dwa egzemplarze pisma. Przyjęto też rezolucję, wzywającą wszystkich kierowników chorów polskich do zgłaszania współpracy w organie Zjednoczenia¹².

Powyższe uchwały ustaliły i uregulowały prawną stronę nowego wydawnictwa Zjednoczenia, którego nakładcą był Związek Wielkopolski, redaktorem naczelnym Henryk Opieński, redaktorem administracyjnym doświadczony wydawca Kazimierz Tomasz Barwicki. Redakcja i administracja czasopisma mieściła się w Poznaniu, przy ul. Półwiejskiej 35. Druk powierzono drukarni Sp. Akc. „Ostoja" w Poznaniu. O szacie zewnętrznej czasopisma taką czytamy wzmiankę w Kurierze Poznańskim: „Pierwszy zeszyt Przeglądu Muzycznego przedstawia się na ogół bardzo korzystnie i to pod każdym względem. Skromna, lecz wytworna okładka z pięknym drzeworytem (wg projektu Władysława Lama, dop. M.S.), dobry papier, wyraźny druk czynią już na zewnątrz sympatyczne wrażenie¹³. Podkreślić również trzeba, że „Przegląd" (jak i poprzednio „Śpiewak") wydawał z własnych funduszy (istniejących ze składek członkowskich) Wielkopolski Związek Śpiewaczy.

Zadania i cele czasopisma określały cytowane już artykuły H. Opieńskiego w dwóch ostatnich numerach „Śpiewaka". W pierwszym numerze „Przeglądu" z dnia 5 stycznia 1925 r., H. Opieński jako naczelny redaktor pisma w artykule „Muzykalność a estetyczna kultura" omówił m.in. ogólnie zagadnienia muzycznych uzdolnień Polaków oraz dał szereg wskazówek dotyczących kierunku, w jakim te zainteresowania i zdolności należy kształtować. W ostatniej części artykułu, wypowiedział autor oficjalnie niejako program pisma w słowach: „... Aby jednak kompozytorowie swe zdolności należycie rozwijać mogli, aby swe obowiązki wobec narodowej twórczości należycie spełniali, muszą żyć w atmosferze dającej im pewność, że ci dla których tworzą, usiłowania ich rozumieją, że się rezultatami tych usiłowań cieszą i że one do życia są im potrzebne. Stworzenie podobnej atmosfery będzie zależało . . . od pism tak codziennych jak muzycznych, w liczbie tych ostatnich „Przegląd Muzyczny" będzie się starał zdobyć miejsce w pierwszym szeregu . . ."¹⁴. Artykuł ten świadczy o głębokim zrozumieniu potrzeby upowszechniania kultury muzycznej wśród społeczeństwa. „Przeglądowi" wyznacza H. Opieński ważną i odpowiedzialną rolę na tym odcinku pracy.

Okres powstania czasopisma był korzystny dla tego typu przedsięwzięć, nastąpiło bowiem ożywienie ruchu wydawniczego w tej dziedzinie. Pojawiły się nowe czasopisma, powstałe prawie równocześnie i to w różnych częściach kraju¹⁵.

Powstanie „Przeglądu Muzycznego” było zasługą działaczy Wielkopolskiego Związku Śpiewaczego, a przede wszystkim K.T. Barwickiego, współorganizatora i długoletniego kierownika ruchu śpiewaczego w Wielkopolsce¹⁶, i Henryka Opieńskiego, zasłużonego dla kultury polskiej kompozytora i muzykologa, pedagoga i organizatora społecznego.

W trudnym dla rozwoju nauki i piśmiennictwa polskiego okresie przedpierwszą wojną światową zorganizował Opieński pierwsze pismo muzykologiczne o charakterze naukowym – „Kwartalnik Muzyczny”¹⁷, którego pierwszy zeszyt ukazał się w 1911 r. Pismo to stało się podwaliną pod późniejsze periodyki muzykologiczne¹⁸.

Różnorodna działalność Henryka Opieńskiego uwidoczniła się szczególnie na terenie Poznania, gdzie od roku 1920 zajmował stanowisko dyrektora pierwszej w Polsce Akademii Muzycznej przekształconej z czasem na Państwowe Konserwatorium Muzyczne¹⁹.

W r. 1922 Opieński został wybrany prezesem Wielkopolskiego Związku Śpiewaczego. Za jego też i K.T. Barwickiego inicjatywą, przy współpracy Władysława Raczkowskiego, dyrektora artystycznego Związku oraz Stanisława Wiechowicza, w r. 1924 zorganizował Zarząd Główny Związku drugi Wszechpolski Zjazd Śpiewaczy²⁰. W okresie między dyrekcją A. Dotzyckiego i P. Sternicza (r. 1922) powierzono Opieńskiemu kierownictwo Opery Poznańskiej. Środowisko poznańskie mogło poszczycić się w tym okresie istnieniem Państwowego Konserwatorium Muzycznego (dyr. W. Piotrowski), katedrą muzykologii przy Uniwersytecie Poznańskim (prof. dr L. Kamieński). Opera Miejska odnosiła sukcesy za dyrekcji P. Sternicza-Valerociaty, Filharmonia Poznańska urządziła w auli Uniwersytetu koncerty symfoniczne. Na niwie muzyki chóralnej już wówczas duże sukcesy odnosił chór katedralny pod kierownictwem k. ks. dr. W. Giebarowskiego oraz poznańskie chóry Wielkopolskiego Związku Kół Śpiewaczych, rozwijające się pomyslnie dzięki fachowemu kierownictwu dyr. W. Raczkowskiego.

W r. 1919 osiedlił się w Poznaniu Feliks Nowowiejaki, który spędził tu najdłuższy okres swego życia i rozwinął pełną twórczość kompozytorską: tu powstały pieśni, utwory chóralne, symfonie, sonaty organowe, opera „Legenda Bałtyku” i balety. Z kółami śpiewaczymi był w bliskim kontakcie jako kompozytor pieśni chóralnych, jako dyrygent i nauczyciel oraz przewodniczący sądów konkursowych na zjazdach śpiewaczych.

„Przegląd Muzyczny” wychodził początkowo jako dwutygodnik w formacie 8°. Pojedyncze jego zeszyty były dość obszerne i każdy z nich liczył ok. 22 stron druku. Treść i układ materiału były jednolite. Obok artykułów omawiających sprawy fachowo-muzyczne, chórowo-organizacyjne, każdy numer zawierał dział recenzyjny i sprawozdawczy, kronikę muzyczną i chóralną, omówienia nowych wydawnictw.

Artykuły popularyzacyjne i muzykologiczne z zakresu teorii i historii muzyki powszechniej (ze szczególnym uwzględnieniem XVI – XVIII wieku) i polskiej, pisali nast. profesorowie: Adolf Chybiński, Hieronim Feicht, Zdzisław Jachimecki, Henryk Opieński, Józef Reiss oraz z grona ówczesnych uczniów prof. Chybińskiego wybitni muzykolodzy: Zofia Lissa, Stefania Łobaczewska, Bronisława Wójcik-Keuprulian, Maria Szczepańska.

Z ciekawszych rozpraw, tematycznie związanych z historią muzyki powszechniej, wymienić można artykuł Henryka Opieńskiego o polifonistach europejskich XVI i XVII wieku. O stylu palestriniskim i jego kontynuatorach, w pracy dającej zarys historyczny rozwoju chóru wielogłosowego, pisał ks. Wacław Gieburowski. Szkic historyczny rozwoju francuskiej muzyki kameralnej dał w swym artykule Adam Wieniawski.

Z historii dawnej muzyki polskiej XVI-XVIII wieku najczęściej rozpraw zamieszczał A. Chybiński, polemizując w nich często z poglądami innych muzykologów, a przede wszystkim z Zdzisławem Jachimeckim, dalej ks. Hieronim Feicht, który m.in. zamieszczał prace o charakterze źródłoznawczym. Żywą dyskusję w Przeglądzie wywołał artykuł Zdzisława Jachimeckiego o Marcynie Leopolicie, w którym autor zaznajomił m.in. ze stanem badań nad twórczością tego kompozytora w literaturze polskiej i zagranicznej oraz zapoznał ze stopniem znajomości u pisarzy polskich na przestrzeni od XVII do XIX wieku, na podstawie wzmianek odnalezionych w ich dziełach. O polskich pieśniach średniowiecznych napisała dwie rozprawy Maria Szczepańska, z których „Hymn ku czci św. Stanisława” z XV wieku, posiada obszerną literaturę przedmiotu.

Wśród artykułów poświęconych muzyce polskiej XIX i XX wieku, przeważają prace monograficzne omawiające twórczość muzyczną kompozytorów z tego okresu. Dla badacza historii muzyki najcenniejsze wśród nich są te, które dotyczą współcześnie żyjących kompozytorów, a napisane zostały z okazji obchodów, rocznic, względnie wykonania utworów. Do tego typu artykułów zaliczają się m.in. następujące: o Stanisławie Barcewiczu, Stanisławie Kwaśniku, Piotrze Maszyńskim, Henryku Melcerze, Stanisławie Niewiadomskim, Mieczysławie Sołtysie, Romanie Statkowskim, Karolu Szymanowskim i o Bolesławie Wallek-Walewskim.

Poza artykułami z dziedziny historii muzyki, w czasopiśmie zamieszczano prace obejmujące swą tematyką szeroki wachlarz ogólnych zagadnień muzycznych, a więc z zakresu teorii, estetyki, psychologii i socjologii muzyki, instrumento-

znawstwa, odtwórczości i wokalistyki. Bogato były też reprezentowane działy: pedagogika i szkolnictwo muzyczne, krytyka muzyczna. Obszermy dział, który posiadał oddzielną rubrykę w każdym numerze pisma - ruch wydawniczy, informował o nowościach polskich i zagranicznych z dziedziny muzyki chóralnej i przynosił ciekawe recenzje wydawnictw nutowych i prac muzykologicznych.

Szczególnie bogato przedstawiał się w każdym numerze pisma materiał kronikarski. W Kronice zamieszczane były sprawozdania z ruchu muzycznego w kraju i za granicą, omówienia koncertów, recenzje z wystawionych oper, wiadomości o konkursach muzycznych, festiwalach, informacje o szkolnictwie muzycznym.

O koncertach, operze, filharmonii, konserwatorium poznańskim informowali Henryk Opieński i Stanisław Wiechowicz, korespondencje sprawozdawcze z Krakowa, Łodzi, Lwowa i Warszawy nadsyłał m.in.: Melania Grafczyńska, Szymon Waljewski, Stefania Łobaczewska i Adam Bukowiński. Obszermy dział z życia Związków i kół Zjednoczenia Polskich Związków Śpiewaczych zawierał materiały dotyczące spraw organizacyjnych Związku i poszczególnych kół, sprawozdania ze zjazdów, festiwali i zawodów śpiewaczych. Działalność związkowa towarzystw śpiewaczych w kraju w latach 1925 - 1931 znalazła w „Przeglądzie” wiernie odbicie. Materiały nadsyłały z kraju następujące związki: Związek Wielkopolski, Pomorski Związek Kół Śpiewaczych, Małopolski Związek Polskich Towarzystw Śpiewaczych i Muzycznych, Związek Towarzystw Śpiewaczych Województwa Krakowskiego, Związek Śląskich Kół Śpiewaczych, Związek Stowarzyszeń Muzyczno-Śpiewaczych Wojew. Kieleckiego, Związek Lubelski, Związek Mazowiecki Polskich Stowarzyszeń Śpiewaczych i Muzycznych w Warszawie i Związek Wileński.

Rejestrowano również komunikaty i wiadomości z życia śpiewactwa polskiego zorganizowanego na terenie innych państw, a więc Niemiec (zwłaszcza Westfalii i Nadrenii), Francji, Ameryki i Chin. Znajdujemy również kilka notatek o kołach założonych na ziemiach należących wówczas do Niemiec, głównie o pracy śpiewactwa polskiego na Śląsku Opolskim. Kilku też wzmiankami zasygnalizowało o swej działalności koło pracujące na terytorium Wolnego Miasta Gdańska. Przez nawiązanie tych kontaktów „Przegląd Muzyczny” stał się ogniwiem łączącym śpiewactwo polskie na obczyźnie z macierzą.

W osobnym dziale „Z kroniki chóralnej” notowano dane o koncertach, konkursach itp. imprezach chórów amatorskich i zawodowych w Polsce i za granicą.

Warto też dodać, że w czasopiśmie zamieszczano materiał ikonograficzno-dokumentacyjny, przede wszystkim zaś fotografie zespołów chóralnych i działaczy na polu śpiewactwa.

Tematyka artykułów, obszerny dział informacyjny, staranna redakcja czasopisma sprawiły, że „Przegląd” był atrakcyjnym pismem nie tylko dla członków zespołów chórnych, lecz również dla muzyków, pedagogów i tych wszystkich, którzy pragnęli śledzić rozwój ruchu muzycznego i śpiewaczego, „... od pierwszego artysty aż do najskromniejszego zespołu chóralnego w całej Polsce”²¹.

Pismo spotkało się z dodatnią oceną ze strony prasy codziennej oraz wywołało głosy przychylniej krytyki na łamach czasopiśmiennictwa muzycznego²².

Od r. 1926 nr. 2 z dnia 10 lutego zamieniono dotychczasowy dwutygodnik na miesięcznik. Zmniejszyła się objętość poszczególnych zeszytów i wahała się w granicach od 16 do 20 stron formatu 8. Ustalona z początku cena pojedynczego egzemplarza, która wynosiła 1.— zł. utrzymała się na przestrzeni wszystkich lat. Jak wynika z notatki „Od Administracji Przeglądu” zamieszczonej w ostatnim, tj. 24 numerze rocznika z 1925 r., wydawnictwo poniosło straty i bilans roczny wykazał znaczny deficyt, wyrażający się sumą 8 000 — zł. Sprawy deficytu wyjaśniały liczne notatki nawołujące do regulowania opłat za abonament, skierowane pod adresem osób prywatnych i poszczególnych Związków Śpiewaczych na terenie kraju. Ze sprawozdań redakcji wynika, że jedynie Koła Wielkopolskiego Związku prenumerowały pismo w odpowiedniej ilości egzemplarzy²³. Niestety nie udało się ustalić, jaki był nakład czasopisma, brak na ten temat w czasopiśmie wzmianki.

W r. 1926 Henryk Opieński przeniósł się na stałe do Szwajcarii, lecz redakcja „Przeglądu” nominalnie pozostała w jego rękach. Nazwisko Opieńskiego figurowało w dalszym ciągu w składzie redakcji i adresie wydawniczym zamieszczonym na okładce pisma, do lipca 1927 r.²⁴ Funkcję redaktora faktycznie sprawował Stanisław Wiechowicz, a w okresie jego pobytu za granicą (tj. od października 1926 r. do lipca 1927 r.) redakcję pisma w jego zastępstwie objął K. Sikorski. Wynika to z notatki „Od Redakcji” zamieszczonej w październikowym numerze z 1926 r.: „Z powodu wyjazdu za granicę prof. S. Wiechowicza i objęcia kierownictwa „PM” przez prof. K. Sikorskiego numer niniejszy wychodzi z miesięcznym opóźnieniem. . .”²⁵. W lipcowym numerze z 1927 r. napotykamy na notatkę również „Od Redakcji”: „Z powodu wyjazdu p. K. Sikorskiego redagowanie „Przeglądu Muzycznego” z polecenia Wydziału Głównego Wlkp. Zw. objął Stanisław Wiechowicz”²⁶. Redaktorem administracyjnym pozostał nadal K.T. Barwicki.

Zastugi S. Wiechowicza jako kompozytora i pedagoga są dobrze znane. Wybitna działalność na niwie twórczości muzycznej, szczególnie w dziedzinie wokalistyki, uwieczniona została przed r. 1939 licznymi nagrodami państwowymi. Po wojnie doceniono w pełni wysokie wartości dzieł Wiechowicza a także owocność jego pracy pedagogicznej, o czym świadczy przyznanie mu Państwowej Nagrody Artystycznej II stopnia, w r. 1951 Krzyża Oficerskiego Odrodzenia Polski Z.K.P.

W r. 1953 Wiechowicz został laureatem Nagrody Związku Kompozytorów Polskich. Duży wkład wniósł do muzykologii polskiej swoimi artykułami, sprawozdaniami, i krytykami muzycznymi, ogłaszany w „Przeglądzie Muzycznym”, „Kurierze Poznańskim”, „Muzyce Polskiej” i innych pismach. Stosunek do muzyki sformułował S. Wiechowicz w słowach: „Żadna ze sztuk nie nadaje się tak do pełnienia funkcji społecznej, jak właśnie muzyka – i żadna z nich nie ma w sobie tyle zdolności skupiania mas, organizowania ich i wychowywania”²⁷. Postawa artystyczna społecznika znalazła odbicie w charakterze „Przeglądu”. Wzrosła ilość prac poświęconych w pierwszym rzędzie sprawom muzyki i chóralnej kultury muzycznej oraz artykułów omawiających od strony praktycznej problemy związane z ruchem śpiewaczym. Autorzy tych ostatnich, to wybitni działacze śpiewaczy jak: Roman Heising, Stanisław Kwaśnik, Jan Niezgoda, Stanisław Wiechowicz i in. Wszechrzecznościemu Zjazdowi Śpiewackiemu i Festiwalowi Muzyki Polskiej w Poznaniu poświęcony został w r. 1929 obszerny numer zbiorowy. Każdy numer przynosił sprawozdania i krytyki ze zjazdów kół śpiewackich, z zawodów chóralnych z całej Polski, praktyczne wskazówki, pouczenia dla dyrygentów chórów itp.

Wypowiedzi S. Wiechowicza i A. Chybińskiego w ogłoszonym z okazji 5-lecia istnienia pisma artykule pt. „Po pięciu latach”²⁸ świadczą, że stopniowej zmianie kierunku pisma towarzyszyły liczne dyskusje przeprowadzone w gronie redakcji współpracowników i ścierały się w nich znaczne różnice poglądów dotyczących programu pisma.

Przegląd zawartości roczników z lat 1927 – 1930, a więc redagowanych za kadencji S. Wiechowicza, upoważnia do stwierdzenia, że jakkolwiek w okresie tym pismo zamieszczało artykuły z dziedziny wokalistyki, służyło problemom związanym ze śpiewactwem polskim zrzeszonym w związku w kraju i na obczyźnie oraz zajmowało się sprawami śpiewactwa zagranicznego, to jednak nie zrezygnowało z tematyki muzykologicznej, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień z zakresu muzyki wokalne.

We wspomnianym już artykule „Po pięciu latach”²⁸ A. Chybiński pisał m.in.: „... jakkolwiek „Przegląd” był i jest poświęcony w pierwszym rzędzie sprawom muzyki chóralnej i sprawom chóralnej kultury, to jednak nie pomija spraw ogólniejszych już z tego powodu, że zagadnienia chóralne nie dają się od nich odłączyć, ponieważ stanowią ich część i to część integralną”.

Do roku 1928, a więc do chwili pojawienia się „Kwartalnika Muzycznego”²⁹, „Przegląd” był jedyną trybuną dla muzykologów, z której mogli ogłaszać swe prace. Gdy zaczął się ukazywać, nie było poza nim warunków dla rozwoju piśmiennictwa muzykologicznego, brak było możliwości ogłaszania prac z zakresu historii

muzyki polskiej. „Tych pięciu roczników „Przeglądu” nie pominie nigdy żaden z naszych muzycznych dziejopisów. . . . A skoro tak jest, to „Przegląd Muzyczny” może ze spokojem spoglądać na swą misję, jaką spełniał w ciągu pierwszych lat istnienia”²¹.

Ostatni rocznik „Przeglądu” był skromny, liczył zaledwie 7 numerów w 4 zeszytach. Treść ich wypełniały przede wszystkim artykuły Stanisława Kwaśnika na temat aktualnych zagadnień śpiewaczych.

W styczniu 1931 roku zmarł K.T. Barwicki, a stanowisko redaktora administracyjnego objął Stanisław Kwaśnik. Sytuacja finansowa, która zawsze nastroczała wydawcom wiele trudności, w okresie ogólnego kryzysu gospodarczego uległa systematycznemu pogorszeniu i wreszcie uniemożliwiła kontynuowanie wydawnictwa. Rozmiary tych trudności jasno i wyraźnie określał komunikat Zarządu Głównego, zamieszczony w ostatnim numerze pisma²². Liczne odezwy wzywające do regulowania składek nie znalazły u zarządów kół oddźwięku. W dalszym ciągu wspomnianego komunikatu następuje zapowiedź podania wykazu kół zalegających z opłatą składek członkowskich za kilka lat – w następnym numerze. Numer ten nie ujrzał już światła dziennego.

Śpiewactwo amatorskie w Polsce, dobrze zorganizowane od dziesiątków lat, posiadające duży dorobek artystyczno-kulturalny i społeczny, nie zdobyło się wówczas na utrzymanie reprezentacyjnego, ogólnokrajowego pisma.

Jedynym organem Zjednoczenia pozostał odtąd do r. 1939 „Śpiewak Śląski”²³. Wydawany od 1934 r. miesięcznik „Chór” miał tematykę zawężoną i zajmował się tylko sprawami muzyki chóralnej²⁴. Na terenie Wielkopolski, w okresie późniejszym, inicjatywę w zakresie wydawniczym przejęła częściowo prowincja, a mianowicie VII Okręg Wielkopolskiego Związku Śpiewaczego w Ostrzeszowie. Od r. 1936 ukazywały się w Ostrzeszowie „Nowiny Śpiewacze”²⁵ jako miesięcznik okręgu.

W Poznaniu w tym okresie wychodziło „Życie Muzyczne i Teatralne”²⁶. Pierwszy jego zeszyt ukazał się 1 października 1934 r., a ostatni numer – za maj-czerwiec 1935 r. Redaktorem tej efemerydy był krytyk teatralny i literacki Władysław Brzostowski. Pismo było miesięcznikiem poświęconym zagadnieniom sztuki i miało informować „o wszelkich zdarzeniach z życia artystycznego. Mając kontakty z wszystkimi artystycznymi organizacjami, przez ideową współpracę z nimi, będzie ono odbiciem tych prądów, które ożywiają działalność pracowników kulturalno-artystycznych. Muzyka we wszelkich jej przejawach, jak na terenie, fachowych objawień, tak i w dziedzinie pracy wychowawczo-artystycznej, teatr, nie tylko jako wartość sztuki sama w sobie, ale i jako czynnik społeczno-artystyczny – stanowiąc będą przedmiot rozważań”²⁷. Tak brzmiała zapowiedź programu pisma w artykule od Wydawnictwa. Czasopismo redagowane było starannie i zgod-

nie z zapowiedzią poruszało szeroki wachlarz zagadnień. Zdotano też pozyskać współpracę specjalistów z grona muzykologów, wirtuozów, krytyków muzycznych (m.in. pisywali: Józef Hofman, Tadeusz Zygfryd Kassem, Zygmunt Latoszewski, Stefan Niewiadomski, Karol Stromenger), teatrologów, pedagogów i literatów wśród których wspomnieć należy nazwiska: J.J. Dunicza, Leopolda Glucka, Stefana Papée. Ostatni, obszerny numer pisma jest monografią o I.J. Paderewskim.

Również w Poznaniu, tuż przed wojną, bo w r. 1939, Franciszek Sobkowiak redagował pismo poświęcone idei śpiewaczej pt. „Lutnia”¹, jako wydawnictwo Towarzystwa Śpiewu „Lutnia”.

Ocena wyrażona przez prof. Chybińskiego w cytowanym artykule z okazji pięciolecia istnienia „Przeglądu Muzycznego” nie uległa zmianie z perspektywy lat. Dzisiejszy badacz znajdzie w „Przeglądzie” nie tylko trwałe wartości prace z historii i teorii muzyki, lecz również bogaty materiał przyczynkowski. Zacięte polemiki i dyskusje, toczone na jego łamach przez wybitnych znawców, rzucają światło na powstawanie problemów i ustalanie zagadnień w muzykologii polskiej. Wiadomości kronikarskie posłużą jako źródło do badań nad rozwojem życia muzycznego i instytucji muzycznych w Polsce w latach 1925 – 1931.

Dzieje amatorskich organizacji śpiewaczych w Polsce, posiadających bogatą tradycję, nie doczekały się do tego czasu pełnego opracowania. Brak również obszerniejszych monografii poszczególnych związków w kraju. I w tym wypadku badacz znajdzie w „Przeglądzie” kopalnię szczegółów dotyczących rozwoju kół i związków, repertuaru chórów, sprawozdań z podróży artystycznych chórów, wydobędzie z zapomnienia sylwetki zasłużonych dla śpiewactwa działaczy.

PRZYPISY

¹ „Przegląd Muzyczny. Dwutygodnik, Organ Zjednoczenia Polskich Związków Śpiewaczych”, Wyd. Wielkopolski Związek Kół Śpiewaczych. Red. Henryk Opieński. R. 1 – 7. Poznań 1925 – 1931. Od R. 2. Mies. Od R. 4: Red. Stanisław Wiechowicz. Ostatni R. 7 nr 7. B-ka UAM 95821. II.

² K.T. Barwicki: Pogląd statystyczny na rozwój Związku Śpiewaczego w Wielkopolsce. Księga Pamiątkowa Wszechrólwiańskiego Zjazdu Śpiewaczego i Festiwalu Muzyki Polskiej w Poznaniu w maju 1929 roku. Poznań 1929 s. 142 – 149. Zob. też: S. Szajek: „Fragmety z kart dziejów śpiewactwa wielkopolskiego”. W: Festiwal chórów polskich. Pamiętnik. Warszawa 1957. „Życie Śpiewacze” nr. listopad-grudzień 1957.

³ Śpiewnik zbiorowy obejmujący utwory na chóry męskie. Wyd. staraniem Związku Kół Śpiewackich w Poznańskim. Poznań 1898. A. Cybulski, druk. C.C. Róder, Lipsk. (B-ka UAM 245106. I).

⁴ *Lutnia Polska. Zbiór pieśni i piosenek obyczajowych i okolicznościowych... Z melodyjami. Oprac. (Ludwik) Noel (pseud), (Leon) Kościakowski, prawdz. nazw. T. 1 - 5 (oraz) Dodatek. Poznań 1885 - 1886; Dodatek do „Lutni Polskiej” poświęcony kwestiom dotyczącym polskiego śpiewu ludowego. (Dwutyg.) Red. R. Zawadzki. R. 1 nr 1 - 24. Poznań 1885. Od nr 7. red. Stefan Suszynski. (B-ka UAM Mp 1606).*

⁵ *„Śpiewnik”. Mies. poświęcony pieśni polskiej. Wyd. i red. Dyonizy Królikowski. Poznań 1906/07 nr 1 - 12 (B-ka UAM 246476. II). Por. też S. Szajek, Z historii Wielkopolskiego Związku Śpiewaczego. Życie Śpiewacze 1950 nr 8/9, s. 12 - 17.*

⁶ *„Śpiewak”. Mies. literacko-muzyczny. Organ Związku Kół Śpiewackich w Poznaniu. Red. Mieczysław Fibak. R. 1 - 16. Poznań 1907/08 - 1914, 1916, 1918 - 1924. Od R. 5 red. Kazimierz Tomasz Barwicki. (B-ka UAM 98853. III R. 8: 1914, 10: 1919, 12 - 16: 1920 - 1924).*

⁷ *H. Opieński; Nowe pismo muzyczne. Śpiewak. R. 1924 nr 9/10, s. 1; oraz tamże, nr 11 - 12, s. 1.*

⁸ *Od Redakcji, tamże s. 8.*

⁹ *Tamże s. 2.*

¹⁰ *Posiedzenie Prezesów Okręgowych wraz z Wydziałem, 21 grudnia 1924. Tamże, nr 11/12 s. 2 (pkt 8).*

¹¹ *Statut Zjednoczenia Polskich Związków Śpiewaczych i Muzycznych. Przegląd Muzyczny 1925 nr 20 s. 18 - 20, oraz Protokół z II Zjazdu Delegatów Związków Towarzystw Śpiewaczych i Muzycznych w dniu 8 X 1925 w lokalu „Lutnia” w Warszawie, tamże, nr 21 s. 17 - 20.*

¹² *Protokół z II Zjazdu Delegatów, j.w., tamże, nr 21 s. 19.*

¹³ *(z); „Przegląd Muzyczny” nr 1. Poznań 1925. Kurier Poznański 1925 nr 31 z dn. 7. 2. 1925 r.*

¹⁴ *„Przegląd Muzyczny” 1925 nr 1 s. 1 - 6.*

¹⁵ *Zob. w tymże nr. Zesz. Naukowych artykuł K. Michałowskiego: „Muzyka” 1924 - 1938.*

¹⁶ *Artykuły i wspomnienia o K.T. Barwickim zob.: L. Kamiński: Barwicki Kazimierz Tomasz (1871 - 1931). Polski Słownik Biograficzny, Kraków 1935 t. 2 s. 337; K.T. Barwicki obchodzi 25-lecie pracy związkowej. Przegląd Muzyczny 1930, nr 6 s. 3. S.p. Kazimierza Tomasz Barwicki. Tamże, 1931, nr 7 s. 1; H. Opieński, s.p.K.T. Barwickiemu w hołdzie. Tamże, s. 2/3.*

¹⁷ *Kwartalnik Muzyczny. Pismo poświęcone historii, estetyce i teorii muzyki. Red. R. Statkowski. Wyd. Sekcja Naukowa przy Warsz. Tow. Muzycznym. R. 1 - 12 z. 1 - 6. Warszawa 1911 - 1914. (B-ka UAM 198688. III).*

¹⁸ *Por. L. B i e n e n t a l; Z dziejów prasy muzycznej w Polsce. „Muzyka” 1926 nr 4, s. 143 - 149 i nr 5 s. 240. Uzup. H. Opieńskiego dot. powstania „Kwartalnika Muzycznego” w r. 1911).*

¹⁹ *H. O p i e ń s k i; Dzieje powstania i pięcioletniej działalności Państwowego Konserwatorium Muzycznego w Poznaniu. „Przegląd Muzyczny” 1925 nr 22 s. 6 - 9.*

²⁰ *H. O p i e ń s k i; Szkic dziejów śpiewactwa w dawnej i dzisiejszej Polsce. Księga Pamiątkowa VI Ogólnopolskiego Zjazdu Śpiewaków i Śląskich Uroczystości Moniuszkowskich w Katowicach w czerwcu 1930 roku. Katowice 1930, s. 55 oraz; K.T. B a r w i c k i; Pogląd statystyczny. . . j.w., s. 142 - 149.*

²¹ *Od Redakcji. „Przegląd Muzyczny” 1925 nr 7 s. 24.*

²² *Zob. omówienia pierwszych numerów pisma w: „Dziennik Poznański”, 1925 nr 36 z dn. 13. 2. 1925. Z ruchu wydawniczego, oraz; „Kurier Poznański”, 1925 nr 31 z dn. 7. 2. 1925; „Muzyka”, 1925 nr 1 s. 38, Przegląd prasy.*

²³ *„Przegląd Muzyczny”. 1926 nr 12 s. 16; 1927 nr 12 s. 14.*

- ²⁴ Tamże, 1926 nr 1, nr 12; 1927 nr 1, karta tytułowa.
- ²⁵ Por. notatkę: Od Redakcji, Tamże, 1926 nr 10 z 10 października, s. 15. W tymże numerze na s. 10 – 11 zamieszczona jest w rubryce. Kronika Chóralna, korespondencja H. Opieńskiego z Zurychu. (Stuletni jubileusz „Chóru męskiego” w Zurychu).
- ²⁶ Tamże, 1927 nr 7 z 10 lipca s. 16.
- ²⁷ S. W i e c h o w i c z: Ankieta. Zasadnicze zagadnienia współczesnej kultury muzycznej. Muzyka Polska 1934 zeszyt 2. s. 109.
- ²⁸ „Przegląd Muzyczny”, 1930 nr 1 s. 1 – 4.
- ²⁹ Tamże, s. 3 – 4.
- ³⁰ „Kwartalnik Muzyczny”. Organu Stowarzyszenia Miłośników Dawnej Muzyki pośw. teorii, historii i „etnografii” muzyki. Red. A. Chybiński i K. Sikorski. R. 1 – 8, z. 1 – 29/30 Warszawa 1928/29 – 1933; 1948 – 1950. Od R. 6: Organ Sekcji Muzykologów przy Związku Kompozytorów Polskich. Red. A. Chybiński. B-ka UAM 97734. III.
- ³¹ A. Chybiński: Po pięciu latach. „Przegląd Muzyczny” 1930 nr 1 s. 3.
- ³² Tamże, 1931 nr 7 s. 16.
- ³³ „Śpiewak Śląski”. Mies. literacko-muzyczny. Organ Kół Śpiewaczych na Śląsku, Za red. Jan Fojcik. R. 1 – 22: Katowice 1920 – 1939, Od R. 7 pt.: „Śpiewak”. Od R. 9: red. Stefan Marian Stoiński. Od R. 10 nr 4: „Mies. muzyczny”, Organ Związku Śląskich Kół Śpiewaczych i Zjednoczenia Polskich Związków Śpiewaczych. Do „Śpiewaka” wydawano dodatek muzykologiczny pt.: „Myśl Muzyczna”. Red. był S.M. Stoiński. Dodatek ukazał się R. 1 – 2 nr 1 – 9, 1 – 3 za lata 1928 – 1929. Por. K. Michałowski, Bibliografia polskiego piśmiennictwa muzycznego. Kraków 1956. Materiały do bibliografii muzyki polskiej t. 3, poz. 303 i 331. B-ka Jag. 1183 II (1927 – 39).
- ³⁴ „Chór”. Miesięcznik poświęcony muzyce chóralnej. Organ Zjednoczenia Polaków Związków Śpiewaczych i Muzycznych. Red. J. Maklakiewicz i J. Niezgoda. R. 1 – 6. Warszawa 1934 – 1939, Ostatni nr: R. 6 nr 3. (B-ka UAM 97179. II).
- ³⁵ „Nowiny Śpiewacze”. Organ VII Okręgu Wielkopolskiego Związku Śpiewaczego (Mies.) Red. I. Rozmarynowski. R. 1 – 4. Ostrzeszów. (R. 4: Kępno) 1936 – 1939. Powiel. Por. K. Michałowski, o.c., poz. 360. B-ka Jag. 9455. II.
- ³⁶ „Życie Muzyczne i Teatralne”.. Miesięcznik. Red. W. Brzostowski. Wyd. Z. Brzostowska. R. 1 – 2 nr 1 – 8/9. Poznań 1934 – 1935. (B-ka UAM 98873. III).
- ³⁷ Tamże, 1934 nr 1 s. 2.
- ³⁸ „Lutnia”. Miesięczne pismo poświęcone idei śpiewaczej. Wyd. Tow. Śpiewa i Lutnia”. Red. F. Sobkowiak. R. 1 nr 1 – 2. Poznań 1939. (B-ka UAM 197306. II).